

Pekka Määttänen
Askaisten aateliskirkon ikkunat 355-vuotta

Arvoisa kirkkoyleisö,

On ilo ja kunnia toivottaa Askaisten kunnan puolesta teidät kaikki tervetulleiksi juhliwaan Askaisten aateliskirkkoon. Tänään tulee kuluneeksi tasan 355-vuotta siitä kun Maskun Kankaisten kartanon lasimestari Märten Thomasson signeerasi työnsä yhteen salmiakkipastilliin muotoiseen ikkunalasiin - vuosi oli silloin 1653.

1650-luvulla rakennetut Askaisten kirkko ja Louhisaaren kartano muodostavat vaikuttavimman muistomerkin Ruotsin suurvalta ajalta. Kirkko valmistui 1653 ja sen rakennuttaja oli Louhisaaren silloinen omistaja, kenraalikuvernööri Herman Klaunpoika Fleming. Samalla paikalla ollut puukirkko oli rappeutunut ja sen tilalle rakennettiin uusi. Yhdessä ikkunassa on kolme lasimaalausta, peräisin todennäköisesti vanhasta puukirkosta. Maalaukset tarkoittavat käskynhaltija Klaus Hermaninpoika Flemingiä ja hänen puolisoitansa Elena Henrikintytär Hornia ja Dorotea von Rappenia. Fleming oli Mietoisten Lehtisen kartanon omistaja ja kuollut vuonna 1616. Vaakunalasimaalauksia on Suomessa Askaisten lisäksi vain Pohjan ja Tenholan kirkoissa.

Askaisten kirkko huokuu historiaa .. joista voin mainita muutamia ja joihin teillä on tänään varmasti ikkunoiden lisäksi aikaa tutustua lähemmin. Kirkon seiniä koristavat lukuisat sukuvaakunat mm. Fleming, Lydecke, Hand, Horn, Frille, Stolarm ja Kurc. Lisäksi kirkossa on Flemingin hautakivi, Carpelanin muistotaulu, jossa lukee suvun tunnuslause ”Puhua vähän, toimia enemmän” Myös Suomen tasavallan presidentin ja marsalkka Carl Gustav Mannerheimin suvun historiaa on kirkossa ja kirkkomaalla mm. Mannerheim-suvun kastemekko, Kynttiläkruunut ja Mannerheim-suvun hautakappeli.

Tänään me kuitenkin juhlimme Askaisten kirkon ikkunoita, joita voi hyvällä syyllä sanoa ainutlaatuisiksi ja kenties koko Pohjoismaissakin. Ikkunasto edustaa myöhäiskeskiajalla kehittyntä rakentamis- ja lasitustekniikkaa. Ikkunaston lasiruudut, lyijypuitteet ja rautarakenteet ovat suurimmalta osin säilyneet alkuperäisinä. Ne tarjoavat myös kansainvälisesti ainutlaatuisen mahdollisuuden keskiaikaisperäisen, mutta Suomessa vielä 1600-luvulla käytetyn lasitustekniikan yksityiskohtaiseen tutkimukseen.

Askaisissa käyetty lasitustekniikka on vaatinut tekijältään tarkkaa kättä. Lasit on koottu niin, että aluksi on tehty salmiakkipastillin muotoisia ruutuja pihdeillä muotoilemalla, ja palat on sitten pöydän päällä kiinnitetty toisiinsa lyijykiskoilla. Sen jälkeen lasimestari on kiinnittänyt ruudut rautakehikoihin, jotka nykyisin näkyvät parhaiten kirkon ulkopuolelta katsoen.

Turun yliopiston professori Markus Hiekkasen mukaan ikkunat antavat meille samalla valokiilan paljon vanhempaan aikaan, sillä tekniikka ei syntynyt 1600-luvulla vaan palautuu jo Rooman Antiikkiin. Sitä käytettiin läpi keskiajan, ja sitä on ollut kymmenissä tuhansissa kirkoissa ympäri Eurooppaa. Puupeitejärjestelmää alettiin käyttää kirkkojen ikkunoissa vasta 1700-luvulla.

Ikkunalasit antavat kirkkosaliin hyvin erikoisen ja juhlallisen tunnelman. Aivan erilaisen kuin mitä antaa tasainen kirkas lasi isolla valopinnalla. 18 suorakaiteen muotoista lasiruutupaneelia, 50 x 60 cm saavat ihmeitä aikaan. Näillä sanoilla päätän esitykseni Askaisten 355-vuotta vanhoista kirkon ikkunoista – tutustukaa ikkunoihin ja ihailkaa lasimestarin signeerausta 4 lokakuuta 1653 MT ja Klaus Flemingin ja hänen puolisoidensa vaakunalasimaalauksia vuodelta 1613.